

SENS ' 2 0 0 6

Second Scientific Conference with International Participation
SPACE, ECOLOGY, NANOTECHNOLOGY, SAFETY
14 – 16 June 2006, Varna, Bulgaria

МОДЕЛЪТ НА МРЕЖОВО-ЦЕНТРИЧНАТА ВОЙНА И ИЗМЕНЕНИЯТА В ПОДГОТОВКАТА НА ВОЙСКИТЕ И МАНТАЛИТЕТА НА ВОЕННИТЕ ЛИДЕРИ

доц. д.пс.н. Илия Петров Пеев, капитан 1 ранг о.р.

ВВМУ “Н. Й. Вапцаров”, Варна

Адрес за кореспонденция:

Варна 9027, ж/к “Младост” 2, бл. 109 вх. 4 ап. 74 ет. 5

доц. д.пс.н. Илия Петров Пеев, капитан 1 ранг о.р.

E-mail: ipreev@abv.bg; дом. тел.: (052) 457472; GSM: 0898/359647

THE NETWORK-CENTRIC WARFARE MODEL AND THE CHANGES IN THE TRAINING OF THE MILITARY FORCES AND IN THE MENTALITY OF THE MILITARY LEADERS

Ass. prof. d-r of psych. sciences Iliya Petrov Peev, captain in reserve

Naval Academy “N. Y. Vaptsarov”, Varna

Postal address:

“Mladost”-2, 109-5-74, Varna 9027, Bulgaria

e-mail: ipreev@abv.bg; phone: ++359/52/457472; mobile: ++359/898/359647

Key words: *network-centric warfare, cognitive (rational-mental) sphere of war, training of the military forces, military leaders.*

Abstract: *The contemporary network-centric warfare model is being presented in the paper with its three subsystems: informational, sensorial and battle. The cognitive (rationally-mental) scope of the warfare is being characterized, including its components: leadership, morally condition, cohesion, level of preparation and battle experience, public opinion, trans-cultural relationships, thinking processes and mentality of the commanders and the leaders, ways of taking decision, intellect, erudition etc.*

The changes in training armies are being revealed. Conclusions and suggestions about improving the military leaders training are being made.

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременната война изисква от командирите да разполагат с информация и възможности за моделиране на всички **измерения на бойното пространство** (от класическите 3 измерения те нарастват на 5 измерения), да могат организират и управляват войските с такава скорост и темп, които осигуряват превъзходство над противника и водят към победа. При операциите, различни от война, важат същите изисквания, но със значително по-малко използване на оръжие или без оръжие (10).

В зависимост от длъжността, която заемат, съвременните **военни лидери** трябва да отговарят на редица нови **изисквания**, продиктувани от асиметричните войни: бързо да улавят измененията в условията на обстановката; да поддържат инициативата чрез независимо планиране; да провеждат доктринално обосновани действия в рамките на замисъла на старшия началник и в съответствие с поставената бойна задача; да владеят основите на латералното мислене (5; 19).

Високо подготвените **войници**, обучавани и ръководени от компетентни и грижовни командири, се оценяват от съвременната теория за военно лидерство като **ключ** към успеха на бойното поле (10; 25).

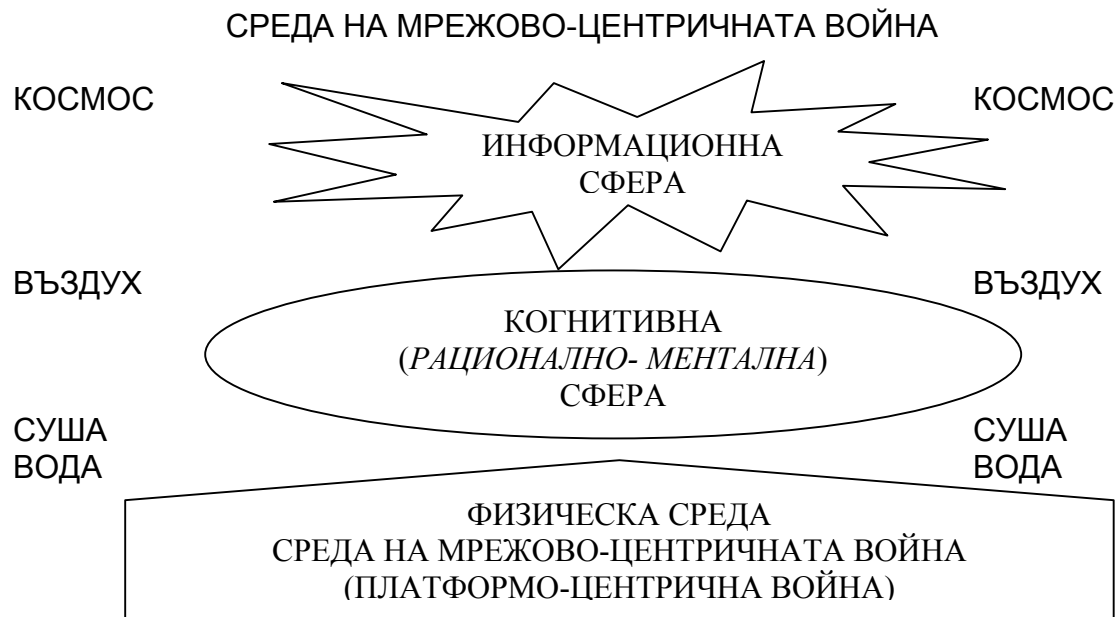
I. СЪВРЕМЕНЕН МОДЕЛ НА МРЕЖОВО-ЦЕНТРИЧНАТА ВОЙНА И ПОТРЕБНОСТТА ОТ НОВИ ВОЕННИ ЛИДЕРИ

В края на XX век новите войни се характеризират като **мрежово-центрични войни**, определени от Владимир Иванович Слипченко като войни от **шесто поколение** (30; 31; 32).

Таблица № 1:

Поколение война	Какво предизвиква появата на съответното поколение войни?	Вид противоборство (контакт)
Първо поколение войни (водят се 3 500 години)	Хладно оръжие	Ръкопашен бой (контактни войни)
Второ поколение войни (възникват през 12-13 век и се водят 600 г.)	Изобретяването на барута и гладкостволното оръжие	Дистанционно-контактно (контактни войни)
Трето поколение войни (възникват преди 200 г.)	Използване на нарезното оръжие	Дистанционно-контактно (контактни войни)
Четвърто поколение войни (възникват преди 80-100 г.)	Изобретяването на автоматично и скорострелно оръжие, бойни системи	Дистанционно-контактно (контактни войни)
Пето поколение войни (възникват през 1945 г.)	Ракетно-ядрено оръжие	Безконтактно противоборство (безконтактни войни)
Шесто поколение войни (водят началото си от 90-те години на XX век)	Високоточно оръжие (обикновено и с нискообогатен уран)	Безконтактно противоборство, дистанционно-огневи контакт (безконтактни войни)

Войните от шесто поколение надхвърлят класическата пространствена триизмерност и се пренасят в нови измерения:

Представените **многомерни измерения на мрежово-центричната война** през последните 5 години бяха подробно изследвани от екип американски учени под ръководството на авторите на Концепцията за мрежово-центрираната война (Network-Centric Warfare, NCW) вицеадмирал Артур Себровски (Vice Admiral Arthur K. Sebrowski) и професор Джон Гарстка (John J. Garstka), експерт в Комитета на началник-щабовете. В създаването на концепцията участва и началник-щабът на ВМС на САЩ адмирал Джей Джонсън (Admiral Jay Johnson) (41; 45).

Публикуваната в сп. "Proceedings" през януари 1998 г. тяхна статия "Мрежово-центричната война – произход и бъдеще", се превърна в своеобразен манифест на новата концепция, която е известна като мрежово-центрична война или платформи-центрична война. Под **платформа** се разбират бойни машини, разузнавателни машини, вертолети, армейска авиация, разузнавателни групи, наблюдателни постове и пр.

Концепцията за мрежово-центричната война се основа на **принципа за самосинхронизация**, който е заимстван от теорията на сложните системи и **гласи**: сложните явления и структури най-добре се организират по принципа **отдолу-нагоре**. Самосинхронизацията е способност на военната структура да се самоорганизира **отдолу**, а не да се изменят в съответствие с указанията **отгоре**. Организационната структура на частите и подразделенията, както и формите и методите за изпълняваните от тях бойни задачи, ще се видоизменят по свое усмотрение, но в съответствие с потребностите на висшестоящото командване, в рамките на замисъла на старшия началник.

Този принцип противоречи на основата на класическата многовековна военната организация, която представлява строга йерархична система, изградена на безпрекословното подчинение и на директивните указания отгоре. Да се преустрои армията на основата на **принципа за самосинхронизация** е твърде сложно и бавно, защото това изисква не само изменение в организационните форми и методи на управление, но и в менталитета на началниците и подчинените. Това е един сложен, продължителен и противоречив процес на замяна на субект-обектния подход със **субект-субектен подход**.

Използването на системата за самосинхронизация, респективно на субект-субектния подход, позволява да се постигне превъзходство над противника, като се разчита на скоростта и внезапността на действията. В мрежово-центричните войни няма тактически и оперативни паузи, от които противникът може да се възползва. Всички управленски процеси и бойните действия стават динамични, активни и резултативни. Военните действия се видоизменят качествено: последователните боеве и операции със съответните промеждутъци (паузи) между тях се трансформират и придобиват формата на непрекъснати високоскоростни действия (операции, акции) с решителни цели.

Моделът на мрежово-центричната война като система се състои от **три решетки-подсистеми**:

Фигура № 3:

1) Информационната решетка-подсистема е основна. Върху нея се налагат взаимно пресичащите се сензорна и бойна решетки. Информационната решетка пронизва (прониква) цялата система в пълен обем.

2) Сензорна решетка-подсистема - към нея се отнасят средствата на разузнаването.

3) Бойна решетка-подсистема – представлява средствата за поражение.

Сензорната и бойната решетка се обединяват заедно от органите за управление и командване. Бойните средства могат да поразяват целите по три начина: по данни от сензорната решетка; по заповед от органите за управление и командване; по самостоятелно решение.

II. КАЧЕСТВЕНИ ИЗМЕНЕНИЯ В ПОДГОТОВКАТА НА ВОЙСКИТЕ, В ОРГАНИЗАЦИОННО-ЩАТНИТЕ СТРУКТУРИ, В МАНТАЛИТЕТА НА ВОЕННИТЕ ЛИДЕРИ И НА ВОЙНИШКИЯ СЪСТАВ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ МРЕЖОВО-ЦЕНТРИЧНАТА ВОЙНА

Информационната сфера, във взаимодействието си с другите две сфери - сензорната и бойната, образуват т.н. **“среда на войната”**. Тя се характеризира с класическите представи за водене на бойни действия в ширина, дълбочина, височина, т.е. на сушата, в морето и във въздуха. В мрежово-центричната война пределите на информационната среда безгранично се разширяват.

В интерес на лидерската подготовка на командния състав следва да се подчертае, че **информационна сфера** е сферата, в която се натрупва и обменя информацията. В нея се формира и предава решението на командира, осъществява се контрол и управление на войските. Тази сфера не винаги отразява адекватно реалната ситуация, образуваща се във физическата сфера на военните действия. В тази сфера обаче се формират знанията и представите за физическата сфера във виртуалната реалност.

Към средата на войната освен **физическата среда** се добавят и **когнитивната** (рационално-менталната) сфера.

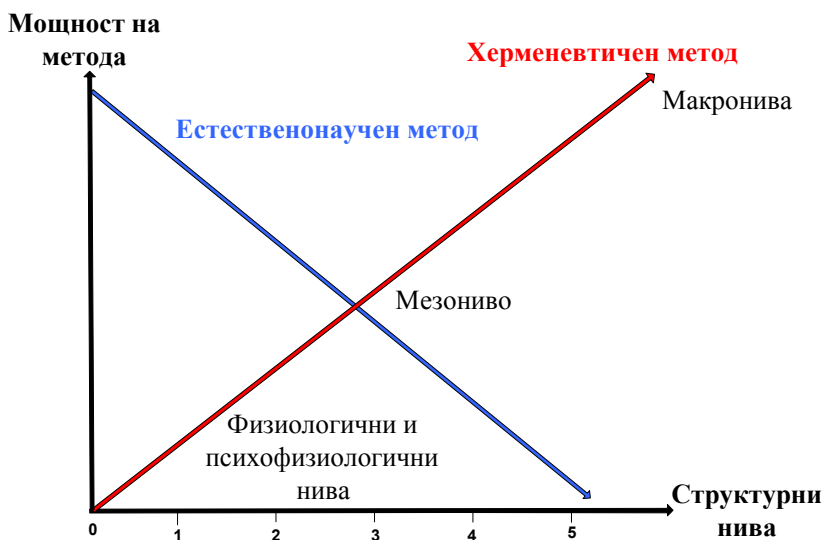
Физическа сфера: това е мястото на развитието на военните ситуации, върху тях се осъществява военното влияние. В тази сфера се развърщат военните действия на сушата, водата, въздуха, космоса. Тук се развърщат военните действия под формата на удари, защитни акции, маньовър. В тази сфера действат “физическите платформи”, съединени с комуникационните мрежи. В нея традиционно се измерват бойната мощ и бойните възможности на страните. Това е сферата, която реално може да се усети, сравни, оцени.

Когнитивна (рационално-ментална) сфера: образува се от умовете на всички участници в конфликта. Нейната характеристика се изразява със сложен категориален апарат: представи, съзнание, разбиране, убеждение, ценности, вземане на решение. Когнитивната сфера включва много компоненти: **лидерство**, морално състояние, сплотеност, равнище на подготовка и боен опит, обществено мнение, транскултурални отношения, мисловни процеси и манталитет на командирите и началниците, начини за вземане на решение, интелект и ерудиция, др.

Заслужава да се подчертае, че успехът в когнитивната сфера в голяма степен зависи от индивидуалните качества и характеристики на **личността** – генерала и адмирала, офицера, сержанта, войника! **Тази сфера решава победата или загубата!**

Характеризирайки **когнитивната (рационално-менталната) сфера**, създателите на Концепцията за мрежово-центричната война вицеадмирал Артур Себровски, професор Джон Гарстка и адмирал Джей Джонсън подчертават, че за разлика от **физическата сфера**, тя практически *не се поддава на количествени оценки*, от което произтича потребността за избиране на друг тип изследвания и подготовка на войските и силите. Затова в представения доклад поставяме **акцент** не върху **естествено-научния подход**, а върху **херменевтичния подход**, без ни най-малко да омаловажаваме всички други методики и подходи. Херменевтичният подход дава по-надеждни резултати при изследване на явления от по-висок ранг, свързани именно с рационално-менталната сфера, което се вижда нагледно и от показаната **диаграма**:

Диаграма № 4:

Пропорционалното развитие на компонентите на посочените **три сфери** и създаването на хармония между тях осигурява пълна **синхронизация на бойните действия**, гарантира бързина на управлението, издига нивото на бойните възможности и бойните способности на своите сили.

Несиметричните заплахи и методи на воюване нанасят големи душевни травми и психически поражения върху населението и армията. Навлизането на войната в **четвъртото и петото измерение** – информацията и психиката (когнитивна, рационално-ментална област) изисква **нови парадигми** за подготовката на личния състав и подразделенията.

Всички тези съображения послужиха като **основен мотив** за разкриването на възможностите за използването на **субект-субектния подход** и приложението на психотерапевтичните методи в подготовката на съвременната армия, в т.ч. и тренингови форми на подготовка, като се прилага интердисциплинарен и транскултурален подход.

Предизвикателствата на XXI век изкарват на преден план **нови принципи** за организационно изграждане на съвременните армии (10):

1. Доктринална гъвкавост. Той изисква да се разработват нови доктрини и концепции за използването на армиите през XXI век.

2. Стратегическата мобилност.

3. Модулност на въоръжените сили и възможност за бърза и адекватна промяна на организационно-щатната им структура в зависимост от условията на обстановката. Чрез въвеждането на **модулния принцип** се цели да се улеснява реструктурирането им при различни видове кризисни ситуации.

4. Съвместимост. Този принцип означава еднакви стандарти с формирания на други страни и най-вече с държавите членки на НАТО, а така също и с органите за управление и силите на другите граждански организации с които взаимодействат при кризи от невоенен характер. Реализирането на този принцип изисква да се познава и прилага **транскултуралния подход** в многонационалните военни формирания.

5. Готовност за провеждане на съвместни и многонационални операции.

6. Многоцелево използване на силите при война или при провеждане на операции, различни от война.

7. Висококачествен личен състав и господството върху информацията.

Основните въпроси, засягащи бъдещето развитие на армиите, на които ще се обръща по-голямо внимание през XXI век са: бойното управление; разширяване на бойното пространство; нанасяне на дълбоки и едновременни удари; употреба на ОМП; информационни операции; космически контрол; динамика на военните действия.

Бойното управление ще си остане съчетание от наука и изкуство, което ще придобива все по-голямо значение. Това е така, защото командирите ще трябва да прилагат принципи и да разработват съображения и структури на войските за действие в конкретна обстановка, която не може да се предвиди дори с минимална точност. Това изискване към тях е напълно различно от относително предсказуемите и познати варианти на обстановката от периода на “студената война”.

Новият начин за управление на войските ще измени или дори ще замести традиционните **йерархични командни структури** с нови – **нейерархични**, взаимно свързани модули (10). Йерархичният принцип ще се съчетава с нейерархичния принцип, а това не може да стане без качествена промяна както в менталитета на командирите и началниците от всички нива, както и на войнишкия състав от професионалните армии.

Подразделенията, частите, съединенията, командните пунктове, командирите и щабове ще бъдат разсредоточени на големи площи, което ще увеличи незаетите пространства на бойното поле. За да печелят на бойното поле, бъдещите командири ще трябва да владеят изкуството за водене на военните действия и да умеят бързо да

се приспособяват към промените във времето и пространството на новите бойни полета.

Това разширяване на бойното пространство при наличието на по-малък брой войници в него е **нова тенденция** във воденето на войната. Командирите ще се стремят да **избягват** линейните действия, близкия бой, непрекъснатия боен ред и продължителните оперативни паузи, което налага потребността от изграждането на **друг тип военни лидери**.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВОДИ

1. Мрежово-центричната война изисква да се изградят военни лидери от нов тип, за които хуманитарната подготовка става част от тяхната професионална характеристика. През 1989 г. на международен семинар на НАТО в гр. Лука, Италия, беше разкрит новия модел на офицера, съгласно който офицерът от нов тип управлява бойна техника и командва хора (39). Лидерите от нов тип трябва да владеят субект-субектния подход, да притежават межкултурален опит и да прилагат транскултуралния поход в своята работа, да използват психотерапевтичните методи и тренинговите форми на подготовка.

Подготовката на командните кадри трябва да осигурява изграждането на нов **комплекс от умения**:

- да планират и водят самостоятелни действия в рамките на замисъла на старшия началник, които се характеризират с инициативност, многовариантност на действията, поемане на пресметнати рискове и реализиране на откритите се възможности;

- да разработват и прилагат подробни, ясни и гъвкави оперативни планове;

- да комбинират използването на авангардни технологии с наличния човешки фактор, което ще изисква висока стратегическа, оперативно-тактическа, техническа, педагогическа, психологическа и социална компетентност.

2. Методът на позитивната психотерапия, открит и внедрен от професор Носрат Песешкиан е базиран на транскултуралния подход, а той от своя страна стои в основата на подготовката и участието на военните формирования в многонационални мисии. Целесъобразно е пред командирите и психолозите от Българската армия методът да бъде представен от неговия автор и застъпен в подготовката на многонационалните военни формирования и изграждането на офицерите като модерни лидери на ХХІ век. Включването на метода на позитивната психотерапия и транскултуралния подход в учебните програми на ВА "Г. С. Раковски", НВУ "Васил Левски", Центровете за подготовка на командния състав по операциите по поддържане на мира и Центъра за подготовка за мисии в Марино поле ще обогати не само учебното съдържание, но и ще допринесе за подобряване качеството на воинското възпитание и психическата подготовка на бъдещите офицерски кадри. Положителен опит в това отношение може да бъде използван от ВВМУ "Н. Й. Вапцаров", където в продължение на повече от 10 години методът е внедрен.

3. Овладяването на тренинговите форми на подготовка и психотерапевтичните методи в изграждането на военните лидери ще способства за издигане авторитета на българските офицери и гражданските лица в системата на Министерството на отбраната и ще ускори процесите за пълноценно участие на военните формирования в съюзническите задължения към НАТО.

4. За утвърждаване на субект-субектния подход да се използва опитът на Международната морска организация към ООН в Лондон и ВВМУ "Н. Й. Вапцаров" по

организирането и провеждането на курс с офицерския състав на корабите от управленското ниво “Екипна работа на мостика” (Bridge Team Management), като си разработи практическо пособие за командирите и щабовете, участващи в многонационални операции.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бауман, З. Глобализацията. Последниците за човека. “ЛИК”. С., 1999.
2. Горбачев, Ю.Е., В.М.Тюрин. К вопросу о "войне в четвертой сфере". - “Независимое военное обозрение”. М., 2001, № 14.
3. Гриняев, С.Н. Война в четвертой сфере. – “Независимое военное обозрение”. М., 2000, № 42.
4. Гриняев, С. Превосходство в киберпространство будет определять победу в конфликтах XXI века. – “Независимое военное обозрение”. М., 2002, № 22.
5. Де Боно, Е. Шест мислещи шапки. Синтезиран подход за бизнесуправление. “Principles”. С., 2000.
6. Доктрина за подготовка на войските и силите. 3.03. ГЩ на БА. С., 2001 г.
7. Доктрина за операции, различни от война. 3.01. ГЩ на БА. С., 2000 г.
8. Доктрина за съвместните операции. 3.0. ГЩ на БА. С., 2001 г.
9. Йолов, Г. Личността в критичните ситуации. “ПИ”. С., 1975.
10. Кавалджиев, М. Предизвикателствата пред съвременните армии в началото на XXI век. Доклад пред Оперативния сбор на Началника на ГЩ на БА от 7-9.01.2003 г. ГЩ на БА. С., 2003.
11. Карастоянов, Г. Психологически операции. “Военно издателство” ЕООД. С., 2002.
12. Кларк, У.К. Съвременната война. Босна, Косово и бъдещето на войната. Издава фондация “Демокрация”. “Печатница на БНБ” ЕАД. С., 2002.
13. Коен, У. Новото изкуство на лидера. Как да ръководим с достойнство и чест. “Класика и Стил” ООД. С., 2001.
14. Ланинг, М. 100-те най-влиятелни пълководци на всички времена. “Репортер”. С., 1998.
15. Лейбин, В. “Моделите на света” и образът на човека. Критически анализ на идеите на Римския клуб. “Наука и изкуство”. София, 1984.
16. Мадъкс, Р. Как се създава екип. Какво ви трябва, за да бъдете ефективен лидер. “ИНСИКО”. С., 1992.
17. Маслоу, А. Новые рубежи человеческой природы. “СМЫСЛ”. М., 1999.
18. Пеев, И.П. Военно лидерство. “Военно издателство” ЕООД. С., 2000.
19. Пеев, И.П. Възможности за приложение на психотерапевтични методи в подготовката на съвременната армия – проблеми и перспективи. ВИ. С., 2003.
20. Пеев, И.П. Особенности на военното лидерство в операции, различни от война. – Военна психология. Съст. Г.Карастоянов. ВИ. С., 2002, с. 36-103. [ISBN 954-509-228-9]
21. Пеев, И.П. Позитивната психотерапия в модерната армия и обществото. “Военноиздателство” ЕООД. С., 2002.
22. Песешкиан, Н. Метод на позитивната психотерапия. Том 1. “Колор принт”. Варна, 1994.
23. Песешкиан, Н. Позитивна психотерапия на ежедневието. “Колор принт”. Варна, 1998.
24. Песешкиан, Н. 33 плюс една форма на партньорство. “Колор принт”. Варна, 1996.
25. Пийиз, А. Язык телодвижений. Как читать мысли других людей по их жестам. “АЙ КЬЮ”. М., 1992.
26. Пийиз, А., А.Гарнър. Езикът на тялото. Скритият смисъл на думите. ИК “СИЕЛА”. С. 2000.
25. Полеви устав на Сухопътните войски на САЩ. FM-100. Бойни действия. ГЩ на БА. ВА “Г. С. Раковски”. С., 1998.
27. Рудестам, К. Е. Групповая психотерапия. “Питер”. СПб, 1998.
28. Семерджиев, Ц. Информационна война. “Софттрейд”. С., 2000.
29. Семерджиев, Ц. Стратегическо ръководство (лидерство). “Софттрейд”. С., 2000.
30. Слипченко, В.И. Война будущего. Изд. “Московский общественный научный фонд”. М., 1999.
31. Слипченко, В.И. Бесконтактные войны. “Гран-Пресс”. М., 2001.

32. Слипченко В.И. Войны шестого поколения. Оружие и военное искусство будущего. "Вече". М., 2002.
33. Стратегическа концепция на Организацията на Северноатлантическия договор. – "Военен журнал". С., 1999, No 3, с. 66-78.
34. Фаст, Дж. Езикът на тялото. НИ. С., 1993.
35. Фаст, Дж. Язык тела. "ВЕЧЕ.АСТ". М., 1997.
36. Хол, Э. Как понять иностранца без слов. "ВЕЧЕ.АСТ". М., 1997.
37. Хънтингтън, С. Войникът и държавата. Издателство на МО "Св. Георги Победоносец". С., 1998.
38. Янчев, Р. Кризата във военната професия. - Сп. "Общество и армия". С., 1991, кн. 4, с. 51-57.
39. Янчев, Р., С.Грудев. Педагогическата култура на офицера. "Военно издателство". С., 1987.
40. Army Vision 2010. (<http://www.usachcs.army.mil/DIVINST/Varmy.pdf>)
41. Cebrowski, Arthur K., VADM, US Navy and Garstka, John J., "Network-Centric Warfare, Its Origin and Future," Proceedings, U.S. Naval Institute, Annapolis, MD. Jan, 1998.
42. Crisis Management and Human Behaviour Training including Passenger Safety, Cargo Safety and Hull Integrity Training. Model Course 1.29. Copyright IMO. London, 2000.
43. Crowd Management, Passenger Safety and Training for Personnel Providing Direct Services to Passenger in Passenger Spaces. Model Course 1.28. Copyright IMO. London, 2000.
44. Handbook of Military Psychology. Edited by Reuven Gal and A.David Mangelsdorff. John Wiley & Sons. New York, 1991.
45. Network-Centric Warfare: Its Origin and Future. By Vice Admiral Arthur K. Cebrowski, U.S. Navy, and John J. Garstka. "Proceedings", January, 1998.